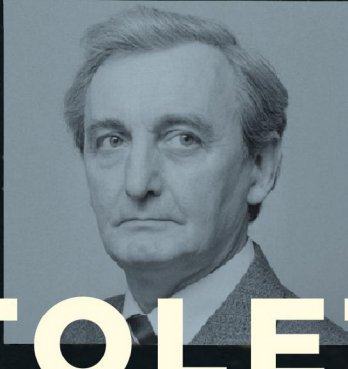

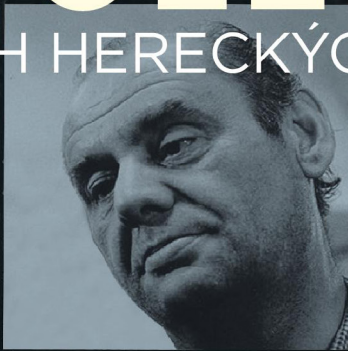
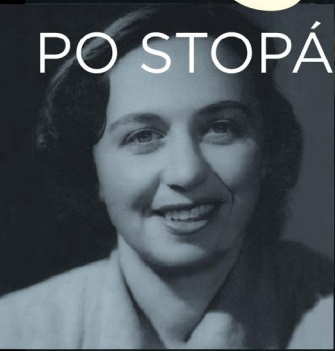

Marie Formáčková

STOLETÍ

PO STOPÁCH HERECKÝCH LEGEND

1920-2020

Století:

po stopách hereckých legend

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Marie Formáčková

Století: po stopách hereckých legend – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

xyz

STOLETÍ

PO STOPÁCH HERECKÝCH LEGEND

STOLETÍ

PO STOPÁCH HERECKÝCH LEGEND

Marie Formáčková

xyz

© Marie Formáčková, 2020
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2020

ISBN tištěné verze 978-80-7597-752-6
ISBN e-knihy 978-80-7597-797-7 (1. zveřejnění, 2020) (ePDF)

Předmluva...

Rok 1920 vlastně nebyl nijak dramatický. Světová válka skončila před dvěma lety, Československá republika už překonala poporodní problémy, a že se svět zanedlouho zase začne válečně trást, nikdo nepředpokládal. Málokdo zaznamenal, že v únoru byla v sousedním Německu založena NSDAP, Národně socialistická německá dělnická strana, a že se ještě téhož roku postavil do jejího čela Adolf Hitler. Svět měl jiné starosti. Ve Francii prohlásili za svatou Janu z Arku, ženy v USA získaly volební právo, různě se porcovaly státy a posunovaly hranice – Československo tak například získalo Hlučínsko. V červnu se na pražské Letné konal VII. všesokolský slet, z Ruska se vrátili českoslovenští legionáři a k písni Kde domov můj, která se stala národní hymnou, byla připojena první sloka písně Nad Tatrou sa blýska... V Plzni si divadelník Josef Skupa objednal u řezbáře Karla Noska speciální loutku a dal jí jméno Spejbl, v Praze vznikl Devětsil a v Anglii proběhlo první pokusné vysílání rozhlasu.

Jestli byl tento rok na něco nesmírně bohatý, tak na počet mimořádných osobností, které spatřily světlo světa. Vyrostli z nich vědci, politici, sportovci, filmoví režiséři... Mnoho z nich se později vydalo na divadelní prkna či před filmové kamery, zřejmě proto, aby svým současníkům udělali život bezčím. A o dvanácti z nich je tato kniha.

Tento mladík se vypracoval na jednoho z nejuznávanějších českých herců.

Dobrý voják Rudolf Hrušínský

(17. října 1920, Nová Včelnice – 13. dubna 1994, Praha)

*Šel jsem světem plným chyb,
pytlák snů a pytlák ryb,
někdy mlčky, jindy zas
spoléhal jsem na svůj hlas,
bohudík i bohužel,
za to, že jsem život měl
kostrbatý.*

(Jiří Zmožek/Pavel Kopta)

Narodil se v jihočeském Novém Etynku jako Rudolf Böhm. Ale tak jako se časem Nový Etynk změnil na Novou Včelnici, z něho se zase stal Rudolf Hrušínský. Může za to jeho otec stejného jména, rovněž herec. Jak k novému jménu přišel, vysvětlil kdysi v časopise:

„Lužnice u Hodonína byla tenkrát malá vesnice s velikou návsí. Byl tam kostel, veliká škola a obecní úřad zrovna naproti domku vdovy Kofránkové, u níž jsem já, herecký potěr, bydlel. Hospoda, co jsme hráli divadlo, byla od Kofránků nalevo: tam, co se chodilo k četnické stanici, která byla ale pěkný kousek za vesnicí.

Z jedné zahrádky před tou jednou chalupou rostla přes plot nad chodniček větev veliké hrušně a na té větvi visela řada velikých krásně žlutých hrušek. Já nevím, co mne to napadlo. Povyskočím, natáhnu trochu ruku – a to byste neřekli, najednou v té ruce držím utrženou hrušku. A jakoby nic, hop – hop – přes loužičky pryč. Ale ne daleko! ‚Hej, hej,‘ slyším za sebou chraplavý hlas. Ohlednu se a vidím: chlap jako hora, v bílých, režných třaslavicích a modré vestě, vybíhá z chalupy, vyzouvá se z dřeváků, do každé ruky popadne jeden a bos běží za mnou.

Co vám budu povídat – bylo zle! Už je u mne, už mne drží za rameno, a že prý: ‚Včil tě mám, chlapčisko, co mně chodíš na hruške.‘ A už mne vleče přes náves, kolem kostela, u dveří chrámových se pokřičuje a zastaví se mnou před klepadlem starostových vrat.

Zabouchá.

‚Starosta není doma, jeli na skalku pro zemáky,‘ řekla nám děvečka. ‚Ale bude tu co chvíli,‘ dodala.

‚Tož na četnickó stanico,‘ povídá chlap, a to už jsem měl v opánkách plno vody a bláta...

Pan četník, to se ví, pěkně úředně se vyptal, jak to všechno bylo – chlap, celý rozezlený, vykládá, že mu někdo už celý týden chodí na hrušky a dnes že zloděje konečně dopadl. Pan četník se ještě zeptal, co jsem na ty hrušky měl, zdali pytel nebo

krosnu, či snad vůz, a to jsem hned poznal, že mi jde na ruku: nakonec řekl, že se to srovná u starosty, abychom tam za chvíli přišli, on že přijde také.

U starosty to začalo asi za hodinu: bylo vám to tam jako u soudu. Kromě pana starosty přišli narychlo zavolaní dva radní, a začal výslech. Sáhodlouhý protokol, potom porada, při níž jsem musel za dveře, za chvíli mne zavolali a přečetli rozsudek: ... a odsuzuje se k pokutě jednoho rýnského na místní chudinu. ' Za jednu hrušku měl jsem zaplatit celý zlatník! Až mi z toho zahučelo v hlavě.

Jak tak býval vždycky pánbůh se mnou, najednou se vám otevřely dveře a do 'soudní síně' vešel ten pan četník ještě s jedním pánem, a to byl pan učitel, který uměl krásně mluvit a měl asi v obci hlavní slovo. Začal pěkně od začátku – jak to vlastně bylo. Seděl prý u okna svého pokojíku a viděl, jak jsem tu hrušku utrhl, a viděl, samo sebou se rozumí, i to klepání na vrata i tu cestu na 'četnickó stanico', a protože mne znal z divadla, zželelo se mu mé mladosti, dohodl se někde cestou s panem četníkem a teď mne tady před tou slavnou porotou začali vysekávat. Čemu by nikdo nevěřil, to se stalo, na podkladu jejich obhajovacích řečí jsem byl trestu zproštěn.

Ten večer po představení dával pan radní v šenkovně k lepšímu moji aféru s hruškou.

Tak se stalo, že druhý den spatřím na dveřích mého bytu připevněný kus papíru a na něm tužkou napsáno: „Rudolf Hruškovský, dramatický umělec.“

Můj dřívější pseudonym – Otomar Otovalský – padl. Na jeho místo nastoupil Hruškovský, který se časem změnil na Hrušínského. Později moje manželka i můj mladší syn přijali toto jméno rovněž za své.“

(Kinorevue 23/1940)

Po otci nejen zdědil jméno a příjmení, ale i profesi a příslušnost k rodině, jejíž herecké kořeny sahají až k Josefu Kajetánu Tylovi. Zakladatel herecké dynastie Ondřej Červíček (1844–1929) totiž také hrával se svým otcem divadlo a jako pětiletý účinkoval v divadelním představení *Vdovec* právě s Josefem Kajetánem Tylem. A ten malého Ondřeje natolik povzbudil, že už u herectví zůstal. Nicméně Rudolf Hrušínský nejstarší (1897–1956) herecké předky neměl. Pocházel z rodiny statkářů, odkud jako patnáctiletý utekl k divadlu a dostal se k společnosti Václava Červíčka-Budínského. Zamiloval se do jeho dcery Hermíny (1901–1989), kterou si vzal v březnu 1920 v Žirovnici za manželku, a u divadla zakotvil.

Jejich syn, který dostal jméno Rudolf po tátovi, se narodil přímo na divadelních prknech kočovné společnosti svého dědečka, a to po představení veselohry Franze von Schönthana *Svatba naší*

Helgy, které se odehrálo v místním hostinci U Černého orla. A tak Rudolf Hrušínský od svých prvních dnů cestoval s kočovnou společností. A i on brzy začal dostávat role, občas i dívčí. Ta první byla v Eyslerově operetě *Dítě cirkus*, poté vystupoval například v *Tanečku panny Márinky*, *Pražském flamendru*, *Vdaveckých Nanynky Kulichovy*... Herecky ho vzdělával jeho otec, který ho učil mluvit, aby mu bylo rozumět, a správně se pohybovat po jevišti.

Když se rodina usadila v Praze, začal Rudolf studovat reálné gymnázium na Letné, odkud ho ovšem kvůli výtržnosti a častým absencím v tercii vyloučili. Musel přejít na žižkovskou měšťanku. Poté chtěl studovat na konzervatoři, ale tam ho nepřijali, údajně pro nedostatek talentu. Ale – byť chvíli přemýšlel o tom, že by mohl být třeba právníkem – v patnácti letech zahájil hereckou dráhu.

Jako hosta ho pozvala v roce 1935 do svého Pražského dětského divadla Míla Mellanová a obsadila ho do tří inscenací. V následujícím roce dostal nabídku z divadla Uranie v Holešovicích, ale dlouho tam nepobyl, protože si ho všiml slavný divadelník E. F. Burian a nabídl mu angažmá ve svém „Děčku“. Hrušínský tam 1. ledna 1938 podepsal svou první smlouvu a stal se profesionálním hercem. Jeho nejvýraznější rolí na této scéně byl Jarka Kohout v Burianově drammatizaci novely Boženy Benešové *Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová*, kterou Burian s použitím své

scénické hudby v roce 1939 sám zfilmoval, s Hrušínským a Jiřinou Stránskou v hlavních rolích.

V jedenadvaceti napsal Rudolf detektivní hru *První případ* a začal se poměrně často objevovat před filmovou kamerou. Do svých pětadvaceti let hrál v sedmnácti filmech. Ale i když o něj byl zájem a o role neměl nouzi, rozhodně to neměl jednoduché, poněvadž byl stále srovnáván se svým otcem a kritika ho nešetřila. Jeden příklad za všechny:

„Hrušínský nemá opravdu prozatím důvodů, aby nosil hlavu příliš vysoko. V Písku ukázal v provedení Stříbrného větru herecký formát jen velmi uzoučkový: zato ledabylost, že se ani nenaučil textu tak zajímavé úlohy, a veliké herecké sebevědomí. Oba tyto znaky měl i jeho výkon v Kladně. Hrušínský mladší bude se však musit naučit veliké kázni a pokoře, má-li se jeho herecká dráha rozvíjeti tak, jak by se dalo očekávat podle jeho nadání. Nemusí si chodit daleko pro vzor, najde jej u svého otce, který při všech svých velkých schopnostech charakterizačních nepozbyl nikdy toho, co vyznačuje každého znamenitého herce – umělecké pokory a skromnosti.“

Dr. Bedřich Rádl, Kinorevue 1940

Díky otci začal v té době spolupracovat také s Radiožurnálem a po dvou letech přišla nabídka z Vinohradského divadla – tehdy

Městského divadla na královských Vinohradech – na účinkování v dramatu Thorntona Wildera *Naše městečko*, kde hrál po boku Nataši Gollové. Stal se tak členem Městských divadel pražských, kam vedle Vinohradského divadla patřilo od roku 1929 ještě Komorní divadlo v Hyberské ulici (dnešní podoba Městských divadel pražských se zrodila v roce 1950, kdy se Komorní divadlo spojilo s Divadlem Komedie).

V letech 1943 a 1945 (v roce 1944 byla všechna divadla zavřena nacisty) hrál opět v Uranii a v létě hostoval u rodinné kočovné společnosti. Dvakrát se v této době pustil i do filmové režie. V roce 1944 snímkem *Jarní píseň* a o dva roky později westernovou parodií *Pancho se žení*.

V letech 1945–1948 se znovu stal členem Městských divadel pražských, které vedl Jiří Frejka, a začal spolupracovat s režisérem Jaromírem Pleskotem, s nímž se přátelil celý život. Exceloval v roli Krištofa v Shawově *Pekelníkovi* nebo Cherubína ve *Figarově svatbě*. Publikum uchvátil jako milovník Eugenio v Goldoniho–Hlávkové *Benátské maškarádě*, jako polsko-česky hovořící sluha ve Werfelově hře *Jacobowsky a plukovník* nebo jako Dauphin v Shawově *Svaté Janě* s Jiřinou Štěpničkovou v titulní roli.

V roce 1948 si odskočil do Divadla státního filmu, ale po roce se do Městských divadel pražských vrátil. Jenomže když musel odejít Jiří Frejka a z Vinohradského divadla se stalo Divadlo československé armády, přešel do Divadla ABC a Komorního

divadla, kde pracoval pod vedením režiséra Oty Ornesta, přičemž několik inscenací režíroval i Hrušínský sám. Například Nashova *Obchodníka s deštěm* s Radovanem Lukavským a Danou Medřickou v hlavních rolích.

Když přišla nabídka z Národního divadla, přijal ji a zůstal zde až do konce svého života. Hrál pod režijním vedením Otomara Krejči, Alfréda Radoka, Miroslava Macháčka a dalších. První roli dostal ještě jako host v roce 1958 ve hře Václava Klimenta Klicpery *Ženský boj*. Boleslava ve hře Josefa Kajetána Tyla *Drahomíra a její synové* už hrál jako řádný člen, a to pod režijním vedením Otomara Krejči. Následovaly desítky rolí, přičemž tou poslední byl starý Ekdal v *Divoké kachně* Henrika Ibsena, kterou režíroval Ivan Rajmont (premiéra proběhla 25. března 1992 a derniéra 13. listopadu 1994, ale to už tuto roli hrál Jiří Vala). Na scéně Národního divadla Hrušínského o několik let přežil jeho hlas, protože promlouval v baletním představení *Malý pan Friedemann*, jehož autorem byl Petr Malásek a režisérem Jozef Bednárík.

Vedle hraní na prknech Národního divadla i režíroval. V tomto směru debutoval hrou Ivana Sergejeviče Turgeněva *Měsíc na vsi*, následovala *Bláznivá ze Chaillot* Jeana Giraudoux, poté *Zkouška ohněm* Artura Millera a nakonec *Loupežník* Karla Čapka. Ten měl premiéru 24. října 1969 a na dlouhá léta byl Hrušínského poslední režijní šancí. Další přišla až po třidvaceti letech, a to v podobě slavného *Pygmalionu* George Bernarda Shawa. Premiéra se

uskutečnila 22. února 1992, derniéra 8. prosince 1994 – osm měsíců po režisérově smrti.

Hrušínský byl každopádně uznávaným a respektovaným umělcem. V roce 1968 vyučoval na DAMU herectví, ale dlouho tam nepobyl. Jeho pracovní poměr byl ukončen poté, co nesouhlasil se vstupem vojsk Varšavské smlouvy na naše území. Na začátku normalizace se k tomuto tématu musel vyjádřit prakticky každý. Hrušínský si svým postojem výrazně zkomplikoval i své další působení v Národním divadle.

Když v sezoně 1969/1970 odmítl dramatik František Pavlíček místo šéfa činohry, byli touto úlohou pověřeni čtyři herci – Jiří Dohnal, Čestmír Řanda, Martin Růžek a Rudolf Hrušínský. Po třech měsících však byli vystřídáni Bedřichem Prokošem, kterého jmenoval nový ředitel Národního divadla Přemysl Kočí. A umělecký život Rudolfa Hrušínského se výrazně zpomalil. Začal být obsazován mnohem méně než dřív, dostával menší role a byla mu zakázána činnost v jiných divadlech. Dokazuje to například dopis od ředitele divadla Přemysla Kočího, v němž mu mimo jiné vyčítá podpis pod dokumentem *Dva tisíce slov* z roku 1968:

„Pohostinskou režii ve Večerním Brně Vám proto nemohu povolít a jsem povinen Vám sdělit, abyste počítal s tím, že od nové sezóny, t. j. od 28. srpna 1972 Vám nebude dáván souhlas k mimodivadelní činnosti.“

Nicméně v divadle setrval a situace se začala zvolna zlepšovat. V roce 1982 získal ocenění zasloužilého člena Národního divadla, o šest let později titul národní umělec, přičemž zasloužilým byl už od roku 1965, kdy se také stal laureátem státní ceny.

Po změně politických a společenských poměrů v roce 1989 se zapojil do politiky. Ve volbách roku 1990 zasedl do Sněmovny lidu za Občanské fórum (volební obvod Středočeský kraj). Po rozpadu Občanského fóra v roce 1991 působil v parlamentním klubu Nezávislí poslanci Občanského fóra a setrval tam do voleb roku 1992. V dalším období už kandidovat nechtěl.

Filmová kamera ho milovala, během svého života ostatně natočil více než dvě stovky filmů, včetně těch televizních, a hrál také v patnácti televizních seriálech.

První příležitost mu dal režisér Václav Binovec, když ho v roce 1937 obsadil do role starostova syna Jarky ve filmu *Lízin let do nebe*, kde hrál i Josef Kemr, jeho celoživotní kamarád. Roli si zopakoval i v *Lízině štěstí*. Při natáčení se sblížil s představitelkou hlavní role, stejně starou Zdenkou Sulanovou, studentkou konzervatoře. Zamilovali se do sebe a tři roky spolu chodili.

V roce 1939 hrál v pěti filmech, a to ve snímku Miroslava Cikána *Studujeme za školou*, v *Cestě do hlubin študákovy duše*, kterou

Divadlo hrával už jako dítě.

Kdysi chtěl být právníkem.

podle předlohy Jaroslava Žáka natočil režisér Martin Frič, či v již zmíněné zfilmované podobě divadelní hry, *Věře Lukášové*, kterou natočil E. F. Burian. Ovšem nejpozoruhodnější výkon podal ve filmu Otakara Vávry *Humoreska*, kde ztvárnil neúspěšného studenta, pro něhož je hudba vším. Vedle hereckého talentu zde Hrušínský předvedl i ten hudební, když sám hrál na housle – a šlo mu to skvěle.

V roce 1940 se objevil ve filmové komedii Giny Hašlera *Prosím, pane profesore!* a v romantickém snímku Miroslava Cikána *Pro kamaráda*. V následujícím roce hrál v *Turbíně* Otakara Vávry a ve dvou mimořádně populárních filmech – v milostném dramatu *Noční motýl* Františka Čápa a v komedii Martina Friče *Těžký život dobrodruha*. V roce 1942 se objevil ve filmu Martina Friče *Barbora Hlavsová*, v dalším roce v dramatu *Mlhy na blatech* Františka Čápa.

Když ho v roce 1943 majitel barrandovských ateliérů Miloš Havel angažoval do filmové společnosti Lucernafilm, nabídl mu režii filmu *Jarní píseň*. Ten měl točit původně Jiří Lehovec, ale s ním se Havel neshodl, a tak sáhl po čtyřiadvacetiletém herci – tak trochu v časovém presu. Ale Hrušínský ho nezklamal, naopak – vznikl pozoruhodný snímek, nad nímž sice kritika nejásala, nicméně film s Hanou Vítovou v hlavní roli nezapadl. Zanedlouho poté se svým otcem napsal scénář parodie na filmové westerny *Pancho se žení*, kde byl nejen režisérem, ale i představitelem hlavního hrdiny.

Po skončení druhé světové války nastalo pro Rudolfa Hrušínského velmi plodné období, což mělo za následek, že v padesátých a zejména šedesátých letech točil i pět filmů ročně. Ale nepředbíhejme. V roce 1947 dostal roli záporného hrdiny ve Vávrově zfilmování dívčího románu Marie Pujmanové *Předtucha*. Zároveň se toho roku objevil v komedii Miroslava Cikána *Alena*. V komedii Josefa Grusse *Hostinec „U kamenného stolu“*, která vznikla na námět románu Karla Poláčka, hrál v roce 1948 jednoho z dvojice rozhádaných bratrů, kteří se musí postarat o podnik svého strýce. Představil se také v budovatelském dramatu Jiřího Krejčíka *Ves v pohraničí*.

Pak přišlo několik záporných rolí. V *Haškových povídkách ze starého mocnářství* režiséra Miroslava Hubáčka hrál v roce 1952 svůdce, v *Tajemství krve* Martina Friče představoval v následující